

СТАНОВИЩЕ

от

Проф. д.и.н. Валерия Фол

Директор на Института за научни изследвания, организация, управление и защита на културно-историческото наследство към УниБИТ, професор в Института за балканистика с Център по тракология – БАН, професионално направление 2.2. История и археологическа наука (Стара история, вкл. Праистория); член на Научно жури съгласно Заповед № 441 от 13. 05. 2014 г. на ректора на НБУ доц. д-р Пламен Бочков за придобиване на образователната и научна степен **„доктор“** по професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност Стара история (Египтология) с кандидат **МОНИКА ПЕТРОВА ПОПОВА**; тема на дисертационния труд: **„Развитие на скулптурата по времето на Тиванските царе“ (XII, XVIII династии)“**, научен ръководител проф. дин Сергей Игнатов

Моника Попова е докторант на самостоятелна подготовка в докторска програма “Египтология”, НБУ. Покрила е всички изисквания за обучение в програмата и правилника за обучение в докторски програми на НБУ.

Докторският труд на Моника Попова се състои от Увод (с. 6-109), разделен на две части – текст, който обяснява интереса на докторантката към темата (6-7), и въвеждаща част, именувана „Двеноегипетската скулптура и нейната същност“ (с. 8-109), две глави – „Тиванската скулптура по време на епохата на Средното царство“ (с. 110-178) и „Скулптурата в Новото царство (XVIII династия до времето на Аменхотеп IV (Ехнатон))“ (с. 179-243), разделени на параграфи и точки, Заключение (с. 244-251), Списък на съкращенията (с. 252-253) и Библиография (с. 254-264).

В първите две страници на увода Моника Попова, която е доцент в Департамент „Изящни изкуства“ на НБУ, споделя заводъбочения си

интерес към египтологията, обосновавайки го с желанието да открие божествената същност на изкуството. Професионалното ѝ занимание с изкуство като артист и преподавател, от една страна, и интересът ѝ към египетското изкуство са предопределили, според мен, и характера на представения докторски труд. Изследването е разположено в граничната зона между изкуствознанието, египтологията и психология на изкуството. Предмет на изследването на Моника Попова е скулптурата във времето на Средното и Новото царство (до периода Амарна). Тя проследява иконографските школи, промените в изразните средства, като неизменно ги съотнася с религията. Акцент в труда е египетската представа за отношението душа – тяло и появилите се тенденции за създаването на портретни образи. Авторката не отделя историографския преглед по темата в отделна глава, а го вплита в своя анализ. Илюстративният материал е интегриран в текста, като всяко изображение е с пояснителен текст, понякога придружено с коментар на авторката. Този подход улеснява проследяването на анализа, но е необходимо да бъде посочен източникът, от който е взето изображението

Базисна за изследването е влаганата от египтяните разлика между плоскостните изображения и статуите, формулирана от С. Игнатов като „статуите съдържат биография, докато останалите типове изображения са съпроводени само от име и титла“. Върху нея авторката търси характерологичните особености на скулптурите, поставени в храма, в дворното му пространство и за други нужди. Въпреки, че знае, че цялото египетско битие е ритуализирано, авторката, бидейки творец в областта на пластичните изкуства, разделя скулптурата на такава създадена за култа и на всекидневна и битова. Вероятно този подход ѝ позволява по-свободно и обстойно да обърне внимание на скулптурата на номовете и да потърси

влиянието ѝ върху официалното изкуство. В дисертационния труд Моника Попова отделя по-специално внимание на появата портретните скулптури на владетели и специално се спира на Сенусерт III и Аменхеме III, като обръща внимание както на лицата и дори търси фамилна портретност, така и на промените в короните.

Настъпващите промени в скулптурата през Новото царство, разгледани в Глава II „Скулптурата в Новото царство (XVIII династия до времето на Аменхотеп IV (Ехнајот)“, логично са обвързани с политическите. Историческите дискурси в текста улесняват разбирането на настъпилата архаизация, но би трябвало да са по-плътено подкрепени с историографски позовавания. Отражението на политиката в изкуството е разгледано с изкуствоведска лекота, без излишно разширяване на историческите и политически промени, но с акцент върху засиленото влияние на жречеството и храмово строителство. Следвайки именно логиката на специалиста по пластични изкуства, Моника Попова обстойно се спира на скулптурите на царица Хатшепсут в храмовия комплекс в Деир ел-Бахри и на архитекта на храма Сененмут, без да пропуска озирическите статуи от светилището на Амон. Би трябвало говорейки за новите тенденции в тиванската скулптура и дори за нов стил в скулптурата, имайки предвид жълто-бялата скулптура на царица Хатшепсут, авторката да посочи литературата, на която се позовава. Подчертана е връзката скулптура – цвят в анализирани озирическите статуи от светилището на Амон, изтъкнато е религиозното им значение за свещеното пространство и в цялостната религиозна система от епохата. Използването на скулптури с черти на царица Хатшепсут в цялостната украса на храмовия комплекс не е убегнало от погледа на М. Попова, както и тези на Сененмут в андрогинни белези.

Дисертационният труд, представен от доц. Моника Попова, е нетрадиционен, бих казала артистичен подход към египетското наследство. Навлизайки в дълбочина в религията и цялостния живот на египтяните авторката търси освен политически и психологически основания и причини за настъпващи промени в изобразителния език и тяхното въздействие върху човека. Разработвайки своята теза в граничната зона между изкуствознанието, египтологията и психология на изкуството авторката има колебания в методологията и използваната терминология. Това дава отражение в Заключението, където тя се изявява повече като артист и изкуствовед. От целия текст е видно, че Моника Попова отлично знае, че религията с всичките ѝ атрибути, включително и скулптурите, е формира цялостния живота на египтяните от разглеждания период.

Представеният за защита дисертационен труд **„Развитие на скулптурата по времето на Тиванските царе” (XII, XVIII династии)“** от доц. Моника Попова показва качествата на специалист по изящни изкуства да вникне в образността на една от най-сложните култури. Изследването ще спомогне за по-задълбочено преподаване на изкуството като изобразителен език и вид дълговечна памет.

Като имам предвид изтъкнатите по-горе достойнства на дисертационния труд, гласувам положително и препоръчвам на уважаемите членове на научното жури да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор” на доц. Моника Попова по професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност Стара история (Египтология).

27. 05. 2014

Проф. дин Валерия Фол